

Especial Joan Maragall (1860-1911)

Amb motiu del centenari de la seva mort (i els 150 anys del naixement) la figura de Joan Maragall, poeta i assagista, s'ha fet més present aquests darrers mesos en diverses publicacions i actes culturals. Volem aprofitar l'ocasió per a recordar un itinerari de recerca que continua sent una aportació ben viva per alimentar les cerques de qualitat humana i espiritualitat al segle XXI. Un itinerari que el portà a transcendir creences i institucions, a situar-se al bell mig de la vida –ben a prop del “batec de l'Univers”–, a fer-se solidari amb el patiment d'altri, bel·ligerant amb les estructures injustes, i amant agraït de l'existir en qualsevol de les seves manifestacions.

Preguntant-se perquè escriu el que escriu, Maragall ve a dir que no pot reservar-se per a si mateix aquest tast d'Absolut, de certesa, de llibertat plena, d'universalitat i que, fent-ho saber, pot ajudar a altres a reconèixer allò que viuen, la possibilitat d'eternitat aquí i ara. Compartint-la vol contagiar la seva sort i fer del seu ofici un acte d'agraïment.

Us oferim, en primer lloc, un petit esbós de la seva biografia intel·lectual, a partir d'alguns fragments del llibre d'Ignasi Moreta, *No et facis posar cendra* (Fragmenta, 2010):

L'eternitat aquí i ara: pensament i religió en Joan Maragall (Ignasi Moreta)

Seguidament, una tria d'articles representatius (respectant l'idioma -català o castellà- en que foren publicats) presentats aquí en ordre cronològic:

Como los enamorados

L'església cremada

Carta a una señora

Los vivos y los muertos

La panacea

I també una petita tria de **Poemes**

I com a primer tast, aquest pensament:

"Que n'hi ha de maneres, d'entendre la vida, de sentir-la! Nosaltres, homes d'avui, hem d'abarcàr totes les que puguem, tastar-les totes, que, ben tastades, no n'hi ha ni una on no s'hi trobi quelcom de gust, de l'aroma immortal que és el gran secret de les coses [...] Avui el nostre esperit, obert als quatre vents, és indulgent amb una indulgència robusta i de bon ésser, més gran i més forta que tots els dogmes i tots els axiomes i tots els exclusivismes, perquè té prou serenitat i prou altesa per a dir a cada un d'ells, ans els més oposats, amb mitja rialla quasi divina: "Tu deus tenir raó, i tu també, i tu també, perquè tots en podeu tenir".

Ja ha passat el temps de les santes indignacions i d'escandalitzar-se i de lluitar i morir per una idea. En això hi podia haver certa grandesa d'època; però jo crec que la grandesa d'avui, la nostra, consisteix no en morir per una idea sinó en viure per totes. Viure, viure tot el que es pugui en extensió i en intensitat."

(Joan Maragall [pseudònim "Panphilos"]: "Nietzsche", *L'Avenç*, 2a època, (1893), p. 195-197)

L'eternitat aquí i ara: pensament i religió en Joan Maragall

Ignasi Moreta

Una petita introducció al pensament religiós de Joan Maragall, elaborada tot espigolant alguns fragments de l'obra d'Ignasi Moreta: *No et facis posar cendra. Pensament i religió en Joan Maragall*. (Fragmenta, 2010. 548 p.), un llibre imprescindible per a conèixer l'itinerari maragallà.

En un temps i un país en què els debats teològics eren un combat al qual els laics catòlics no estaven convidats i en què la coacció social del catolicisme dificultava enormement l'exposició pública d'idees religioses divergents, Maragall es veurà obligat a expressar el seu pensament religiós a través de figures de ficció i fins i tot, en alguns dels seus articles, haurà de fer aparents defenses de l'ordre dogmàtic establert. Tot plegat, vels que amaguen l'autèntic pensament de l'escriptor. Uns vels dels quals, però, s'anirà allibertant amb els anys. Al final de la seva vida, Maragall gosarà prescindir dels personatges de ficció per formalitzar per escrit els seus anhels religiosos, i abandonarà definitivament la màscara d'articulista convencionalment catòlic que havia adoptat momentàniament. La veu de Maragall, en polèmica oberta i explícita amb segles d'exegesi bíblica deformadora, mostrarà nuament el nucli de la seva reflexió sense haver de recórrer a procediments poètics. Si, durant uns anys, semblava haver-hi hagut una certa divergència entre la poesia (transmissora d'un viatlisme i un hedonisme antiascètics i antieclesiàstics) i la prosa (defensora banal i previsible del Catecisme), al final de la seva vida convergiran les intencions expressades en els dos gèneres: tots dos expressaran el que abans només aflorava en la poesia, i per això podrà plantejar-se abandonar l'escriptura en vers i expressar-se exclusivament en prosa. La dualitat maragalliana –el “doble fons”, en termes de Gazielles resol finalment en una unitat tan transparent com incòmoda per a molts dels seus lectors.

[...] El pensament de Maragall es va desplegant en públic a través de poemes, articles, discursos i assaigs, mostrant-se en el curs mateix de la seva elaboració. Això explica la fragmentarietat i falta de sistematicitat d'aquest pensament. [...] No es considerarà mai un filòsof ni un tractadista, sinó tan sols “un encantat de les clarors que'm passen per davant dels ulls”. Però s'esforçà tota la vida no solament a descriure aquestes clarors, sinó també a pensar-les i comprendre-les. [...] “Quiero saberlo todo”, explicava un jove Maragall al seu confident Josep M. Lloret, quan es va fer soci de l'Ateneu per poder utilitzar a fons la seva biblioteca. Des de les primeres “Notes autobiogràfiques” i “l'Oda infinita” fins als últims escrits, l'afany de saber serà clau per comprendre Maragall.

L'interès d'aquest pensament rau no solament en els seus continguts, sinó en la manera com són elaborats. Maragall no treballa amb les eines d'un teòleg, sinó amb les d'un poeta i un pensador –de vegades, amb les d'un místic. I ho fa precisament a l'inici d'un segle en què la religió deixarà de ser patrimoni exclusiu de l'àmbit retallat pel temple –tot i que potser hauríem d'admetre que la institucionalització del sagrat mai no ha arribat a monopolitzar-lo del tot. En el segle de les *metamorfosis del sagrat*, un sagrat que busca refugi entre poetes i artistes abans que entre teòlegs, el pensament religiós del poeta Maragall esdevé tot un signe: antieclesiàstic i antiascètic

—no pas, però, antimístic-, lluny de qualsevol preocupació confessional, en denunciar la identificació de l'Església amb els rics i la banalitat de les pràctiques de pietat d'aquests, en valorar totes les manifestacions de fe mentre siguin autèntiques, l'escriptor se'ns mostra molt més acostat a la sensibilitat religiosa del nostre temps que a la del seu. (pgs. 19-27)

[...] L'últim Maragall (1906-1911) reflexiona a fons sobre l'origen i la finalitat religioses de l'ésser humà, marc en el qual situa la seva poètica i tota la seva obra. Crida els seus coetanis a una fe viva, mentre reflexiona a fons sobre la relació entre temps i eternitat: s'adona de l'existència en la seva vida d'instants privilegiats de sentiment oceànic, però s'interroga sobre la resta del temps quotidià. Conclou, finalment, que la tasca a què estan cridats els humans és a convertir tots els instants en eterns, de manera que s'assoleixi una vivència de l'eternitat en el temps o, el que és el mateix, una reconciliació del més enllà amb el més ençà. [...] L'actitud envers el món i la seva contraposició amb el més enllà constitueix el distanciament més radical de Maragall respecte el catolicisme del seu temps. L'escriptor fa explícit aquest distanciament polemitzant directament amb la teologia catòlica coetània. Rebutja tota religió que suposi un menyspreu a la terra, la sensualitat, el plaer. Considera que la contraposició entre Déu i el món és fruit d'una mala lectura dels Evangelis, segons els quals amb l'Encarnació Déu ha assumit la realitat humana com a bona.

[...] L'escriptor veu cada cop més clara la seva missió: exercir una obra d'avivació entre els seus coetanis, és a dir, animar-los a viure intensament la vida conscients del seu origen i la seva finalitat. Desinteressat per la política i les grans obres col·lectives, cridarà cada home a ser un heroi i a viure amb intensitat cada moment. Sota la vigilància d'un catolicisme que s'accontenta amb la fidelitat doctrinal i el compliment d'obligacions culturals a hores convingudes, farà una crida a superar els confessionalismes amb pretensions monopolitzadores de Déu i, sense ser teòleg ni trencar amb el cristianisme catòlic, gosarà parlar de l'eternitat en el temps des de la pròpia experiència i sense por d'utilitzar-la com a punt de partida per a una tasca de desvetllament que creu útil per a tothom. (pgs. 451-453)

Joan Maragall
Como los enamorados

(selecció de dos articles publicats al Diari de Barcelona, el 1905)

La paz de los campos (fragment)

[...] Era el camino sombreado que me atraía a su hora y a la mía para revelármeme. A la ida pasé por él y no lo vi; mas, a la vuelta, en el momento mismo de enfilarlo, se me ha puesto delante toda su secreta hermosura. Es un camino de enamorados, porque es umbrío al mediodía, y largo y recto; desde un extremo se ve brillar la tierra asoleada en el otro; convida a andarlo despacio con la dulce seguridad en la vista de que es muy largo y de que no hay nadie en él. En su largo curso, andando lentamente, caben muchos juramentos de amor entre los dilatados silencios en compañía, más llenos aún de amor que los mismos juramentos; y cuando se llega al fin, el amor está, no saciado, pero mucho mejor que saciado: contento y esperando más todavía.

Yo lo ando solo, pero también lentamente, como si estuviera enamorado; también es dulce a mis ojos la seguridad de su extensión y de que está todo solitario. No llevo una amada al lado, pero el bienestar de tantos como lo han llevado por estos mismos pasos míos y de tantos como la llevarán aún cuando yo esté ya Dios sabe dónde, flota en el aire del paseo y se me comunica, porque es su espíritu mismo y el secreto de su hermosura. Por esto puedo andarlo también lentamente como un enamorado.

A un lado veo los campos brillar al sol, entre las hojas; al otro, el río abajo; y el fin, delante y lejos, se me figura siempre a igual distancia. Como si no hubiera de llegar nunca andando eternamente al paso de enamorado feliz... (29-VIII-1905)

Sensaciones de otoño (fragment)

[...] Y ya sólo quiero hablar de aquella otra sensación que os invade, estéis en lo que estéis, como una ola de amor que no sabéis de dónde viene. Os sentís abrazados por unos brazos invisibles, quizás lejanos, tal vez sin cuerpo en parte alguna: sólo el amor es seguro de ellos... Y vuestro pecho se hincha en un sollozo y vuestra frente se inclina pensativa al beso del desconocido amor que pasa. Si no habéis sentido eso, no sonríais, porque algo os falta en esta vida.

Yo no necesito atribuir todas estas cosas a presentimientos de hechos exteriores positivos, ni a telepatías, ni a espiritismos, ni a nada; ni les busco explicación, porque no la quiero: me bastan en sí mismas.

Tampoco diré si son salud o enfermedad: pero viven en mí y las amo, porque están en mi naturaleza y doy gracias a dios que así la ha enriquecido. Y si ahora las comunico es para acrecentar esta riqueza por la comunicación; porque estoy bien seguro de que todas ellas no son un raro patrimonio mío, sino que son humanas, son de todos; y hay que decírselas unos a otros, para que cada uno exclame: -¡Ah sí, yo también; esto mismo he sentido yo; es extraño!-. Y basta ver cómo el rostro se dilata de alegría y los ojos irradian una luz más viva con esta exclamación, para adivinar enseguida el gran bien, el aumento de vida, que con la comunicación ganamos. Ya lo sabíamos, ya lo suponíamos que otros habían de sentir lo mismo que nosotros, pero

esta unidad es tan profunda, y hay una tal dulce armonía en su fondo, que a cada muestra y convicción de ella, el deleite se hace nuevo y siempre igual, señal de que brota de una fuente inagotable.

Esto es como los enamorados que todo el día se están diciendo lo mismo, que se quieren y que se quieren; y bien lo saben desde la primera vez que se lo dijeron, y aún de mucho antes de decírselo; pero como el amor es una afirmación infinita, sus devotos están en afirmaciones continuadas y no se cansan de decir sí.

Pues de la misma manera ahora o que siento la universalidad de las cosas que he dicho, tomo tanto gusto en repetirlas y ponderarlas porque me parece que cada sensación que publico de ellas se me multiplica por el número de los que, al oírlas, las conocerán también por suyas y unirán sonriendo su espíritu al mío en aquel momento. Riqueza para ellos, y riqueza para mí. Y si en todas las cosas y con todos aquellos nacidos para amarnos pudiéramos hacer lo mismo, andaríamos siempre en oro.

Pero todavía estamos muy atrás en el camino de nuestro espíritu. Hay en nosotros una cierta timidez, una cierta avaricia de nosotros mismos que mantiene sepultados muchos tesoros; y, por el contrario, cuando nos decidimos a dar algo de nosotros, no damos lo mejor, sino brillantes fruslerías que no satisfacen al anhelo común, ni invitan más que a un cambio miserable. Y así quedan tantas riquezas vanas en la obscuridad, y tantas palabras de vida ahogadas en el no ser, tantos anhelos infecundos.

Hay todavía demasiada animalidad en nosotros y demasiado temor a sus instintos egoístas; [...] mida cada cual su fuerza y ejércitela en domar lo que haya de ser domado, para que lo que por naturaleza es libre pueda correr en libertad y sin peligro.

A dónde voy ni qué impulso es éste que me mueve a decir todas estas cosas, yo no lo sé. Será una más de las indescifrables sensaciones de otoño, en que parece que, con la muerte de la Naturaleza, los ángeles vuelan más al ras de la tierra, y que en cada momento atravesamos el paso de sus vuelos, y sus alas invisibles rozan por acaso nuestra frente...

Si así fuere, podré haber dicho muchas cosas vagas, y otras incoherentes y de muy poco sentido, y aun algunas incomprensibles; pero no todas del todo estériles. Y por una sola que germine y viva pido que se me absuelva del resto. (31-X-1905)

Joan Maragall

L'església cremada (fragments)

(escrit arran de l'esclat de la revolta popular, coneguda com la "Setmana tràgica" (26 juliol – 2 d'agost, 1909) en la que molts edificis religiosos van ser assaltats i incendiats. Per la selecció hem fet servir la versió original de l'article que va aparèixer modificat i retallat a *La Veu de Catalunya*, el 18-XII-1909)

Jo mai havia oït una Missa com aquella. La volta de l'església esgalabrada, les parets fumades i escrostonades, els altars destruïts, ausents, sobretot aquell gran buit negre al fons on fou l'altar major, la solera invisible sota la pols de la runa, cap banc per seure, i tothom dret o agenollat de cara a una mesa de fusta amb un Sant Crist damunt, i un torrent de sol entrant per l'esgalabrat de la volta amb una munió de mosques dansant en la llum crua que aclaria tota l'església i feia semblar que oïem la Missa al mig del carrer. El sol queia de ple en la mesa de fusta on el capellà, pobrament ornamentat, celebrava, mentres en el cor, sense barana, cantaven els altres, arrambats a la paret per a no caure endavant... Jo mai havia oït una Missa com aquella.

[...] I llavors m'assaltà el pensament, el sentiment, de que la Missa sempre hauria d'oïr-se aixís, i em semblà que després d'oferir el Sacrifici, el capellà es girava de cara a la gent que anaven entrant encara pel portal sense porta, la gent del carrer corpresos al passar de veure al descobert la celebració del Sant Misteri i aturant-s'hi encantats; i que el capellà –dic- es girava i deia, cridant, a la gentada:

"Entreu, entreu, la porta és ben oberta: vosaltres mateixos la heu oberta amb el foc i el ferro de l'odi: i ara heus aquí que trobeu a dintre el Misteri més gran de l'Amor rediviu. Destruïnt l'església heu restaurat l'Església, perquè aquesta és la veritable, aquesta és la viva, aquesta és la que es fundà per a vosaltres, els pobres, els oprimits, els desesperats, els odiadors... I com ara la vèieu tancada, enriquida per dintre, emparada pels rics i els poderosos i els qui hi venien a adormir el seu cor en la pau de les tenebres, vosaltres, amb la vostra pobresa, i la vostra rebel·lió i la vostra desesperació i el vostre odi n'heu investit la porta, i en els murs tan fermes heu obert la bretxa, i os l'heu reconquistada. I a nosaltres, sos ministres, heu retornat, amb la persecució, l'antiga dignitat, i a la nostra paraula l'eficàcia amb la vostra blasfèmia, i al Misteri de la Sang, una virtut ja quasi desconeguda amb la sang nova que s'ha vessat en la lluita. Que é estrany! El foc ha construït, la blasfèmia ha purificat, l'odi al Crist ha reinstaurat el Crist en sa casa... Aneu-hi entrant, aneu-hi entrant, aquí el trobareu com encara no el coneixíeu, com Ell és en la vida i veritat, com Ell vol ésser conegut per tots, i sobretot per vosaltres..."

Quant astorada, eh? s'hauria quedat la gent, quant muda i bocabadada, si el capellà s'hagués girat sobtadament dient-los aquestes o semblants paraules! I joestic en que les digué, o que tals paraules estaven en els aires d'aquella església cremada; perquè jo les vaig sentir, no sé com, però si sé que em retrunyien per dintre, que m'eixordaven (...) Jo mai havia oït una Missa com aquella; i, en comparació, puc dir que mai havia oït Missa. No ho sabem, no ho sabem el que és això; i potser la major part dels cristians ens n'anem d'aquest món sense haver conegut encara a Crist. Ja és prou que aquesta gent ens l'hagi hagut de donar a conèixer ara de tal manera.

[...] D'on els ve aquesta fe i aquest valor? no vos ho heu preguntat mai, vosaltres, tot condemnant-los? [...] Ja vos ho diré: que la seva, encara que sense llum, és una fe viva, i la vostra amb tot i venir-ne de sigles la llum del cel, és una fe morta. ¿Què feu vosaltres per sostenir la vostra fe? què fan ells? Vosaltres la professeu maquinalment, com una rutina i compliu amb certes pràctiques exteriors fins i a tant que no vos impliquin fatiga ni perill. Ells practiquen la seva amb esforç i no es miren d'arriscar-hi fins la vida. Doncs, de què us serveix a vosaltres la llum, si us heu tornat cecs? Mes ells tenen els ulls tan oberts que el rajolí de sol de justícia que es filtra per la seva tenebra abasta a il·luminar-los la vida i la mort d'una manera que ja no és pels vostres ulls. Ells són el caos que vol brillar a la llum; mes a vosaltres la llum que us toca ja és en va, i mor en vosaltres mateixos, perquè heu perdut la transparència i el brill i no podeu retornar-la. Si el Crist tornés entre els homes, joestic que els que se n'hi anirien darrera foren ells, no vosaltres.

Joan Maragall
Carta a una señora

(artículo publicado al *Diario de Barcelona*. 9-XI-1911)

Usted va siempre por extremos, señora; pues así me reprende por místico y despreciador de esta vida a poco que yo insista en su valor espiritual orientándola hacia el más allá, como me niega la hermosura que Dios ha puesto en ella y que nos deja presentir su buen fin, aun en medio del mal y del dolor que le son inseparables, En el primer caso me exhorta a tratar con gran atención y preferencia los intereses materiales, la salud del cuerpo, el bienestar y las riquezas que pueden procurarnos la satisfacción de muchas necesidades y apetitos; en el segundo se revuelve usted contra toda tolerancia del mal y aceptación del dolor, y casi llega a la conclusión de que esta vida es un mal en sí y de que más valiera no haber nacido. Y a mi me parece usted tan pagana en el primer caso como en el segundo, No absolutamente pagana en ninguno de los dos, porque bien conozco la firmeza de su adhesión a la fe cristiana y cómo se aplica a templar uno y otro estado de su espíritu con las prácticas religiosas que de aquella se derivan; pero sí relativamente pagana en cuanto dicha adhesión y sus prácticas más parecen en usted una actitud violenta de defensa contra los asaltos de aquel espíritu de paganismo que siente vivir en usted bien a su pesar, que no un natural y efusivo despliegue de un sentido verdaderamente cristiano de la vida.

[...] Tal como ha llegado a nosotros, esa contraposición entre Dios y el mundo, induce a muchos hombres y a muchas mujeres a creer necesaria cierta opción entre la vida religiosa y la vida mundana; o si no, en una alternación entre una y otra. [...] Esa escisión a mí me parece que es fuente de muchos males porque es precisamente la negación del espíritu del Evangelio. Es un error funesto del cual hemos de pedir continuamente a Dios y a su Iglesia que nos libren.

Esta escisión es la que induce a creer al hombre que vive de su trabajo, que todo esto de dios es cosa de curas y beatas; es la que induce al acumulador de millones y placeres a creerse en paz con Dios con donar en vida o en muerte un millón para un asilo o para un templo [...] Y Dios, sin embargo, quiere entrar en el trabajo penoso, y en los millones del banquero (esto es, en el modo de tomarlos y de darlos en el mundo mismo), y en el dolor que nos aguarda en casa, y en el placer de partir el pan de cada día a nuestros hijos, y en el trato que damos a nuestros amigos y nuestros enemigos, y en el ejercicio de nuestra profesión, y en todo puede Dios esta, en todo lo del mundo.

[...] De modo que esta contraposición entre Dios y el mundo no estará sino hasta donde nosotros queramos. En cualquier parte de él donde nosotros queramos recibir a Dios, allí estará Dios y cesará la contraposición. Si sé usar de mi placer de tal modo que en él quepa Dios, en aquella parte de mi mundo estará Dios y ya no será enemiga suya; y si sé ponerlo en mi dolor, allí estará; en mi lucro, allí estará, en mi tedio, en mi flojedad, en mi desesperación, y cada una de estas cosas dejará de ser tal al unirse con Dios, Así se unifica la vida, así se hace el mudo amigo de Dios, así muere la contraposición entre lo terrenal y lo eterno, haciéndose uno en Dios.

Y todo lo demás, sin esto, a mi me parece paganismo, o una actitud violenta de defensa por adhesión superficial a la fe y a sus prácticas.

Así me he esforzado de persuadir a usted, señora, de que cuando digo que la vida es hermosa no debe usted tomarme por un epicúreo; y de que cuando digo de orientarla hacia su más allá, no debe usted tomarme por un asceta; y de que cuando digo que todo es uno, tampoco debe tomarme por un panteísta. Porque yo sólo quiero ser cristiano, y como conozco me que falta mucho para ello, me esfuerzo en vivir cuanto puedo en Cristo; y como siento la solidaridad de las almas y me parece ver muchas dormidas, quisiera despertar alguna.

Joan Maragall
Los vivos y los muertos

(publicat al *Diario de Barcelona*. 1-XI-1911)

Esta Conmemoración anual de los Difuntos es como una corona lanzada en ofrenda al más allá por encima del muro de obscuridad que nos rodea y que nos va sorbiendo uno tras otro, sin que ninguno vuelva a decir lo que pasa al otro lado ni nos dé señal de ello. [...] Hermanos nuestros sois los millones que lo habéis pasado: ayer erais como nosotros mismos, y sabéis nuestro afán, que era el vuestro propio. Aquí nos habéis dejado golpeando el muro y queriendo ablandarlo con nuestras lágrimas para sentir algo al través, y nada contestáis: aunque hayáis sido aquí nuestro amor más fuerte, y nosotros el vuestro, nada queréis decirnos. ¿No podéis? [...] Tal vez nos llamáis a gritos y no podéis haceros oír de nosotros [...]

Tal vez nuestro error está en considerar la otra vida como cosa demasiado distinta y apartada. Algo de nuestra humanidad habrá aun en ella ¿no os lo dice el corazón? Y eternidad hay en todas, y nuestra fe no es tan ciega como exasperadamente la pintamos. Momentos de eternidad sentimos ya en nosotros mismos. Ante la naturaleza, ante los grandes afectos humanos, ante Dios directamente en la oración, tenemos momentos de luz, de exaltación, de alegría, con una gran paz al mismo tiempo, en que todo lo de este mundo nos es igual; es el puro goce del ser de cualquier modo, es la vida eterna.

Pues no busquéis más: esto es lo que os espera, un poco más claro tal vez, si lo habéis merecido, al otro lado del muro, y en ello todos vuestros muertos. Y si os ejercitáis bien en esto ya del lado de acá, si tales momentos de eternidad se multiplican y dilatan tanto en vuestra vida actual que ya lo demás de ella sea lo de menos, el muro que nos rodea se irá adelgazando, adelgazando, y sutilizándose y dejándose penetrar hasta que vacile y caiga. (1-XI-1911)

Joan Maragall
La panacea

(artículo publicado al *Diario de Barcelona*. 16-XI-1911)

Esta distinción que solemos hacer tan terminante entre el cuerpo y el alma, es hija de la soberbia de nuestra razón que todo quiere reducirlo a sus pobres mecanismos y considerarlo dentro de las categorías bien deslindadas que le son precisas y a las que, sin embargo, escapa la vida en la inmensa riqueza de aquel misterio que es la mayor y mejor parte de ella.

Así, por ejemplo, solemos juzgar y decir con el mayor aplomo: -Para los males del cuerpo, el médico; para los males del alma, el director espiritual; para el cuerpo, medicina; para el alma, máximas, consejos, reflexión.- Pero yo me atrevo a preguntaros: -¿estáis seguros de saber bien lo que en vosotros es cuerpo y lo que es alma? [...] Yo creo que mientras vivimos en nuestra vida actual el cuerpo y el alma forman una unidad que no se puede desconocer sin grave daño: llamemos a esta unidad cuerpo animado o alma encarnada, lo mismo da, con tal que no la rompamos queriendo considerar cada cosa por su lado.

Cuando bañamos y purificamos y entonamos esto que queremos llamar exclusivamente nuestro cuerpo en el agua, cuando lo unguimos y vestimos y adornamos, yo creo que también lo que llamamos nuestra alma queda purificada y entonada, y ungida y vestida y adornada en mucho, y que si lo hiciéramos con perfecta conciencia e intención de la integridad de nuestra persona, es decir, dejando toda el alma en el cuerpo, aquélla quedaría tan bañada y adornada como éste, porque en tal caso, esto es, presidiendo el acto tal conciencia e intención de unidad, no son cuerpo y alma, cosa y cosa, sino una sola.

Lo mismo digo de cuando se promueve en nosotros un gran bien espiritual, que si entonces sabemos incorporarlo a nuestra unidad: es decir, que si sabemos orar con los nervios y con los músculos y con la sangre, todo esto que llamamos cuerpo queda igualmente mejorado. [...] Bien sabéis de cómo un enfermo se ha mejorado con sólo haberse trasladado del lugar donde enfermó a su casa; o por la simple presencia de una persona muy querida, o por una noticia buena.

Pues yo creo que el beneficio promovido por estos hechos exteriores puede lograrse igualmente, y mucho más, con un acto interior, con un esfuerzo de conciencia de nuestra unidad personal, con una invocación a aquella cosa invulnerable, pacífica, eterna, que sentimos latir en el fondo de nuestra naturaleza, a aquello que es nuestra casa de eternidad, que es un infinito de amistad siempre presente, que es una buena noticia que nos está llegando si constantemente la escuchamos; es aquel sentirse seguro en la mano de dios, sano o enfermo, en dolor o en descanso, muerto o vivo; aquella paz indestructible que no hay dolor, ni enfermedad, ni muerte, que pueda turbar; aquella cosa buena que nadie, nadie, ninguna criatura de Dios puede dejar de sentir si bien se atiende a sí mismo, porque está en la masa de lo que hemos sido hechos. Y aquella cosa, entonces, no hay sino avivarla en la conciencia de ella, no hay sino como acurrucarse uno y meterse todo en ella, para sentir cómo nos abriga y nos modela y nos vuelve a hacer en ella de modo que sentimos la vida afluir otra vez y, poco a poco, subir como una marea, invadiendo, difundiéndose por nuestros

miembros hasta reintegrarnos en la sanidad y el vigor de todos ellos. Y si entonces nuestra naturaleza no consiente tanto, es igual, el beneficio no se pierde, estamos seguros de encontrarlo en otra parte.

Pero en éste “es igual”, en el anticipado goce de este beneficio, en esta seguridad de “la otra parte” está precisamente la mayor eficacia para conservarnos en ésta. En tal indiferencia está la mayor posibilidad, porque cuanto más todo nos es uno, más fácil colocación hallamos en cualquier cosa. Cuanto más, recogíendome en mí mismo, digo: “Ya estoy muerto”, más vida siento en mí, porque entonces, en el fondo, de mi conciencia conozco que, del todo muerto, nunca podré estarlo; que ante la sola potencia de eternidad que se deja sentir en nosotros, con ser nuestra medida tan pequeña todavía para ella, la muerte es ya, sin embargo, una palabra vana.

Esta me parece que ha de venir a ser una resultante ideal de sentirnos bien unos en cuerpo y alma dentro de nuestra naturaleza; y no estar, como ahora, tan torpes, que creamos que son dos cosas enemigas que hay que servir por separado. Y así, cuando por tratar de servir al alma mortificamos innecesariamente al cuerpo, la ira de éste se siente en el alma misma porque ¿qué otro órgano tiene aquí el alma para su función? ¿Qué más alma tengo aquí sino este cuerpo? ¿Con qué ojos veo esta puesta de sol que resplandece delante de mi ventana y me inunda de sentir, de eternidad, con qué nervios la siento, con qué cerebro la ideo, con qué corazón late en todo mi ser, sino con estos ojos, con estos nervios, con este cerebro y con este corazón de mi cuerpo, de este cuerpo que con tales usos se hace alma?

[...] también es muy torpe y ridículo el otro extremo de los que atienden tanto a su cuerpo con regalos, con afeites y con drogas, que llegan a olvidar su naturaleza verdadera [...] tan preocupados están en conservar en buen estado el martillo, que no les queda tiempo para batir el hierro. Y entonces yo pregunto: ¿para qué un martillo tan bonito? Que tampoco es tan bonito, porque las cosas no se embellecen ni mejoran sino en su propio trabajo. Tratad de usar el cuerpo como alma y el alma como cuerpo y estaréis en algo de la unidad de su naturaleza y en su trabajo más propio, y por tanto es la única salud y belleza de toda ella.

Joan Maragall
Tria de poemes

Pirinenques

Ben ajagut a terra...

Ben ajagut a terra, com me plau
el veure davant meu en costa suau
un prat ben verd sota d'un cel ben blau;
I en les albes de la gran bellugadissa
de les fulles d'acer que el vent eriça
amb tants reflectes de llum enlluernadissa.

I el sol estès pertot.

I el rec com cau
escumejant avall la costa suau
del prat ben verd sota del cel ben blau.

Tots els membres caiguts, tot jo per terra,
buidat de tota froça i sens desig,
la pensa a poc a poc se'm desaferra...

I em vaig trobant tan bé en allà entremig,
i em va invadint com una immensa pau,
i vaig sent un tros més del prat suau
ben verd, ben verd sota d'un cel ben blau.

Les muntanyes

A l'hora que el sol se pon,
bevent al raig de la font,
he assaborit els secrets de la terra misteriosa.

Part de dins de la canal
he vist l'aigua virginal
venir del fosc naixement
a regalar-me la boca,

i m'entrava pit endins...
I amb el seus clars regalims
penetrava-m'hi ensems
una saviesa dolça.

Quan m'he adreçat i he mirat,
la muntanya, el bosc i el prat

me semblaven altrament:
tot semblava una altra cosa.

Al damunt del bell morir
començava a resplendir
pels celatges carminencs
el blanc quart de lluna nova.

Tot semblava un món en flor
i l'ànima n'era jo.

Jo l'ànima flairosa de la prada
que es deleïa en florir i ser dallada.

Jo l'ànima pacífica del ramat
esquellejant pel bac mig amagat.

Jo l'ànima del bosc que fa remor
com el mar, que és tan lluny en l'horitzó.

I l'ànima del saule jo era encara,
que dóna a tota font son ombra clara.

Jo de la timba l'ànima profunda
on la boira s'aixeca i es deixonda.

I l'ànima inquieta del torrent
que crida en la cascada resplendent.

Jo era l'ànima blava de l'estany
que guaita el viatjar amb ull estrany.

Jo l'ànima del vent que tot mou
i la humil de la flor quan se desclou
Jo era l'altitud de la carena...

Els núvols m'estimaven llargament,
i al llarg amor de l'ennuolament
congriava's mon ànima serena.

Sentia la delícia de les fonts
naixe' en mon si, regal de les congestes;
i en l'ampla quietud dels horitzons
hi sentia el repòs de les tempestes.

I quan el cel s'obria al meu entorn
i reia el sol en ma verdosa plana,

les gents, al lluny, restaven tot el jorn
contemplant ma bellesa sobirana.

Però jo, tota plena de l'anhel
agitador del mar i les muntanyes,
fortament m'adreçava per du' al cel
tot lo de mos costats i mes entranyes.

A l'hora que el sol se pon,
bevent al raig de la font,
he assaborit els secrets
de la terra misteriosa.

La vaca cega

Topant de cap en una i altra soca,
avançant d'esma pel camí de l'aigua,
se'n ve la vaca tota sola. És cega.
D'un cop de roc llançat amb massa traça,
el vailet va buidar-li un ull, i en l'altre
se li ha posat un tel: la vaca és cega.
Ve a abeurar-se a la font com ans solia,
mes no amb el posat ferm d'altres vegades
ni amb ses companyes, no: ve tota sola.
Ses companyes, pels cingles, per les comes,
pel silenci dels prats i en la ribera,
fan dringar l'esquellot mentre pasturen
l'herba fresca a l'atzar... Ella cauria.
Topa de morro en l'esmolada pica
i recula afrontada... Però torna,
i abaixa el cap a l'aigua, i beu calmosa.
Beu poc, sens gaire set. Després aixeca
al cel, enorme, l'embanyada testa
amb un gran gesto tràgic; parpelleja
damunt les mortes nines, i se'n torna
orfe de llum sota del sol que crema,
vacil·lant pels camins inoblidables,
brandant lànguidament la llarga cua.

Excelsior

Vigila, esperit, vigila,

no perdis mai el teu nord,
no et deixis dur a la tranquil·la
aigua mansa de cap port.

Gira, fira els ulls enlaire,
no miris les platges roïns,
dóna el front en el gran aire,
sempre, sempre mar endins.

Sempre amb les veles suspeses
del cel al mar transparent,
sempre entorn aigües esteses
que es moguin eternament.

Fuig-ne de la terra innoble,
fuig dels ortizons mesquins:
sempre al mar, al gran mar noble;
sempre, sempre mar endins.

Fora terres, fora platja,
oblida't de tot regrés:
no s'acaba el teu viatge,
no s'acabarà mai més.

Cant espiritual

Si el món ja és tan formós, Senyor, si es mira
amb la pau vostra a dintre de l'ull nostre,
què més ens podeu da' en una altra vida?

Per'xò estic tan gelós dels ulls i el rostre
i el cos que m'heu donat, Senyor, i el cor
que s'hi mou sempre... i temo tant la mort!

Amb quins altres sentits me'l fareu veure,
aquest cel blau damunt de les muntanyes
i el mar immens i el sol que pertot brilla?
Deu-me en aquests sentits l'eterna pau
i no voldré més cel que aquest cel blau.

Aquell que a cap moment li digué "Atura't"
sinó al mateix que li digué la mort,
jo no l'entenc, Senyor; jo que voldria
aturar tants moments de cada dia
per fer-los eterns a dintre del meu cor!...

O és que aquest “fer etern” és ja la mort?
Mes llavors, la vida què seria?
Fóra l’ombra només del temps que passa,
la il·lusió del lluny i de l’a prop
i el compte de lo molt i el poc i el massa,
enganyador, perquè ja tot ho és tot?

Tant se val! Aquest món, sia com sia,
tan divers, tan extens, tan temporal;
aquesta terra, amb tot el que s’hi cria,
és ma pàtria, Senyor; i no podria
ésser també una pàtria celestial?
Home sóc i és humana ma natura
per tot quan puga creure i esperar:
si ma fe i ma esperança aquí s’atura,
me’n fareu una culpa més enllà?
Més enllà veig el cel i les estrelles
i enara allí voldria ser-hi hom:
si heu fet les coses a mos ulls tan belles,
si heu fet mos ulls i mos sentits per elles,
per què aclucà’ls cercant un altre *com*?
Si per mi com aquest no n’hi haurà cap!
Ja ho sé que sou, Senyor; pro on sou, qui ho sap?
Tot lo que veig se vos assembla en mi...
Deixeu-me creure, doncs, que sou aquí.
I quan vinga aquella hora de temença
en que s’acluquin aquests ulls humans,
obriu-me’n, Senyor, uns altres de més grans
per contemplar la vostra faç immensa.
Sia’m la mort una major naixença.